

Vadász Iván

A vagyongyarapodásos vizsgálatokkal kapcsolatos adóperek tapasztalatai

Az adóhatóságot terhelő bizonyítás hiánya

Az Art. 108. § (2) bek. rendelkezései szerinti bizonyítás általában hiányzik az adóhatározatokból, illetve ezekre vonatkozó néhány formális mondat szerepel csak a határozatokban.

Tapasztalataink szerint a bíróságok ezt a hiányosságot nem tekintik lényeges eljárási hibának, miközben az adóalanyoktól keményen megkövetelik a bizonyítékokat.

Alperesnek kell bizonyítania	Felperesnek kell bizonyítania
- a becslés feltételei fennállnak	- a becslés jogsértő volt
- a becslés módszere alkalmas az adóalap valószínűsítésére	- az alperes egyéb eljárási jogszabálysértést követett el

A becslés során az adóalapot, vagyis a bevételek és a kiadások különbözetét kell valószínűsíteni

Az Art 108. § (1) bek. alapján az adóhatóság az adó alapját köteles valószínűsíteni. Az adó alapját a jól dokumentált, és a nem bizonylatolt tényleges költségek egyaránt csökkentik. Ebből következik, miszerint az eljárás nem lehet oly módon egyoldalú és elfogult, hogy

- a bevételeket pusztán következtetésre hagyatkozva állapítják meg, ezzel szemben
- a költségeket csak hiteles bizonylatok alapján veszik figyelembe.

Az adóhatóság az ügyben leszögezte:

„Elszámolható költségként csak a kiadások tényleges megtörténtét tanúsító, az adózó nevére szóló bizonylatok vehetők számba, jogszabályi rendelkezésre való hivatkozás – számviteli bizonylat hiányában – nem adhat alapot bevételcsökkentésre.”

A becslés arról szól, hogy bizonylatok hiányában kell az adóalapot valószínűsíteni. A tényleges elért adóalap, egy objektív tény, amelynek számítása a következő:

+ bevétel
– igazolt költségek
– felmerült, de bizonylattel nem igazolt költségek
= tényleges adóalap

Következtetés: a felmerült, de bizonylattal nem igazolt költségek is csökkentik a becsléssel megállapított adóalapot.

A felperes bizonyítási indítványát csak kivételesen utasíthatja el a bíróság

A Pp. 164. § (1) bek. rendelkezését értelmezve a Kúria (LB) több alkalommal leszögezte:

„Az alperes a tényállás-tisztázási kötelezettségének eleget tett, annak vitatása esetén a bizonyítási kötelezettség a Pp. 164. § (1) bekezdése alapján azt a felet terheli, aki vitatja a tényállás valóságát, és akinek érdekében áll, hogy a bíróság az általa állított tényeket valóban fogadja el.

A pert indító, az alperes határozatait keresettel támadó felperesek kötelezettsége volt a perben a bizonyítás, azaz annak bizonyítása, hogy az alperes határozatai a keresetlevelükben megjelölt okból, okokból jogszabálysértőek. A felperesek által jogszabálysértésként meg nem jelölt, de a felülvizsgálati kérelmük tartalma szerinti Pp. 336/A. § (2) bekezdése értelmében a bizonyítási teher csak abban az esetben fordul meg, ha a felperesek bizonyítják és nem csak állítják, hogy a hatóság a tényállás-megállapítási kötelezettségének nem tett eleget.” (KGD2012. 140)

Tekintettel arra, hogy az adóperben a Pp. 164. § (1) bek. rendelkezése alapján a bizonyítás terhe a felperesre hárul, ezért csak kivételes, igen indokolt esetben lehet a felperesi bizonyítási indítványokat elutasítani. Nyilvánvaló, hogy nem lehet számon kérni a bizonyítás hiányát akkor, ha maga a bíróság zárja ki ennek lehetőségét.

Nyitó tétel kidolgozásának hiánya

Az adóhatározatok állandó hibája, hogy a nyitó pénzkészletet nem becsülik meg, vagyis a forráshiányos idősoros táblázat első évének január 1. napjára vonatkozó bevétel rovatban nem szerepeltetnek összeget. Nyilvánvaló, hogy a nyitó pénzkészlet az ellenőrzés alá vont adóéveket megelőző időszakra áthozott forrás, tehát ennek feltárása része kell, hogy legyen az adóhatósági bizonyításnak, hiszen ez az adóalany javára szolgáló ténynek minősül. Ha az adóhatóság bármilyen számot (nullát vagy egy konkrét összeget) ír bele a forráshiány-táblázat nyitó (első) sorába, akkor bizonyítania kell a nyitó tétel helyességét.

Nem elég a forrást bizonyítani, hanem annak el nem költését is igazolni kellene

Ezt a problémát jól szemlélteti a BH2011.117. számú jogeset, amelynek tényállása szerint az adóhatóság igazoltnak találta, hogy felperesi magánszemély 2001. december 31. napján kölcsönt kapott, de nem tudta igazolni, hogy ez az összeg egy év múlva, 2003. január 1-jén rendelkezésére is állt. Perbeli esetben a vizsgálat alá vont időszak kezdete 2003. január 1. napja volt. Véleményünk szerint az adóhatóság a tényállás tisztázási kötelezettségének akkor tett volna eleget, ha a 2002. adóévre vonatkozóan is elkészítette volna a forráshiány-táblázatot, hiszen ebből kiderülhetett volna, hogy a 2002. év folyamán elköltésre került vagy sem a kölcsön összege.

Egy másik példa:

A felperes a vizsgált időszakot megelőzően keletkezett megtakarításai között jelölte meg egy korábban kölcsönadott, 2000 szeptemberében visszakapott 1. 500. 000,- Ft összeget.

Az adóhatósági jegyzőkönyv a fenti kölcsönügyletre vonatkozóan az alábbiakat rögzítette:
„Revízió a vizsgált időszak megtakarításainál nem szerepeltette a 2000. szeptemberében visszakapott kölcsönt, mert nincs hitelt érdemlő bizonyíték annak alátámasztására, hogy az összeg 2000. év végén, illetve 2001. év elején is adózó rendelkezésére állt.”

Ezen adóhatósági érvelést felperes keresetében támadta, ugyanakkor a 25.K.30.148/2009/23. sz. alperesi határozatot hatályon kívül helyező és az alperest új eljárás lefolytatására utasító ítélet nem rendelkezik ezen tényállás tisztázására vonatkozó iránymutatással. A 2000. adóévre vonatkozó forráshiány táblázat elkészítése ebben az esetben is bizonyítékkal szolgálhatott volna.

Megjegyzem, hogy 2009. adóévben a lakosságnak kb. a fele nem rendelkezett bankszámlával, lásd az erre vonatkozó tanulmányt. (MNB Szemle 2010. március 20. Bódi-Schubert Anikó: Magas a hazai készpénzállomány – mi állhat a háttérben?)

A KSH adatok figyelembe vétele

Nem lehet mechanikusan megnövelni a forráshiány-táblázat kiadási oldalát a KSH megélhetési adataival abban az esetben, ha a magánszemély szinte minden kiadását (rezszi, közművek, élelmiszer, stb) bankszámláról utalja át, illetve csak kártyával vásárol.

Különösen nem alkalmazhatóak ilyen esetben a „jó” megélhetési szintre vonatkozó KSH adatok, amelynek forrása nem publikus, ami azt jelenti, hogy ezek az adatok kizárólag az adóhatóság számára hozzáférhetők.

Íme egy példa a „jó” megélhetési szintre vonatkozó KSH adatok felhasználására.

NAV Észak-magyarországi Regionális Főigazgatósága Hatósági Főosztály 2012. július 02. napján kelt 3549657612 iktatószámú II. fokú határozata:

„Az adózó jogi képviselője sérelmezte, hogy a revízió a 'jó megélhetési szinttel' számolt a megélhetési kiadások összegének meghatározásánál. Ezzel összefüggésben utalok arra, hogy a revízió az adózó jövedelmét, bankszámla forgalmát értékelve helytállóan járt el, amikor a megélhetési kiadásokat a KSH által az Észak-magyarországi régióra számított jó megélhetési szint alapján vette figyelembe, és a KSH által kiadott adatokat fogadta el. Itt kívánom kiemelni, azt is, hogy maga az adózó képviselője is kifejtette, hogy az adózó 'sikeres vállalkozó', és a jó megélhetési szinttel szemben sem az adóvizsgálat során, sem pedig a fellebbezésben nem tár fel olyan tény, körülményt az adóhatóság részére, amely a jó szint alatti megélhetést bizonyítaná.

Az adóhatóság által feltárt körülmények alapján (gépjármű használat, pénzügyi befizetések, ingatlan-, és számítógép vásárlások) az átlagos szintet lényegesen meghaladó életviteli, fenntartási kiadásokra lehet következtetni.

Minderre figyelemmel az ellenőrzés helytállóan alkalmazta a KSH jó megélhetési szintre vonatkozó Észak-magyarországi régióra számított adatait, amely 2004. évben 100.860 Ft/hó, 2005. évben 98.000 Ft/hó, 2006. évben 107.000 Ft/hó, 2007. évben 116.000 Ft/hó és 2008. évben 123.000 Ft/hó....”

A Legfelsőbb Bíróság a Kfv.V.35.482/2009/8. számú ítéletében kifejtette:

„A KSH 'létfőminimum' összege a fentiek miatt egy statisztikai számítás eredménye, ami nem csupán a rezsit, hanem egy szerény életvitel költségeit is tartalmazza, ezért jellegeből adódóan nem csökkenthető az életvitelre fordított igazolt kiadások egy részének figyelembe vételével, mivel azáltal a statisztikai adatok torzulnának és irreális eredményre vezetnének.”

Nem hagyható figyelmen kívül (mert ez az életszerű), hogy a vállalkozók saját személyi kiadásaik jelentős részét jogszerűen számolhatják el a vállalkozás érdekében felmerülő költséggént, pl. közlekedés, telefon, internet, természetbeni juttatások, stb.

Az elkészített forráshiány-táblázatot az adóhatósági jegyzőkönyvhöz mellékelni kell

Gyakran előfordul, hogy amikor az adóhatóság vagyongyarapodási vizsgálatot végez, egyes adóévekre vonatkozóan nem talál forráshiányt, ezért az adóhatósági jegyzőkönyv illetve határozat csak egy ténymegállapítást tartalmaz, miszerint a megjelölt adóévben nem áll fenn aránytalanság az ismert bevételek és kiadások között. Ezen ténymegállapítás alapjául szolgáló, a megjelölt adóévre vonatkozó forráshiány táblázatot nem mellékelik a jegyzőkönyvhöz.

Ha ilyen esetben az adózó kéri a forráshiány-táblázat felvételét a bizonyítékok közé (a jegyzőkönyvhöz történő csatolását) akkor elutasítják. Az adózónak érdekében áll, hogy a pozitív egyenleg összege rögzítésre kerüljön a jegyzőkönyvben illetve az adóhatározatban, hiszen egy következő vagyongyarapodás vizsgálatánál ezt forrásként szolgálhat. A kapcsolódó bírói gyakorlat elfogadja a pozitív egyenleget tartalmazó forráshiány táblázatok mellőzését.

Heves Megyei Bíróság 2.K.30.199/2008/53. számú ítélete szerint:

„Tényszerű azonban a felperes arra történő hivatkozása, hogy a 2008. február 8-án lezárt jegyzőkönyv 10. oldal 1. bekezdésében a jegyzőkönyv mellékletét képező 12., 13., 14. és 15. táblázatokra hivatkozik. Lehetséges, hogy adminisztratív hiba miatt a 2005. évi forrásfelhasználási táblázat nem lett megküldve az adózó részére, azonban az iratokból megállapíthatóan a 2005. évre vonatkozó forrásfelhasználási táblázat is elkészült és a jegyzőkönyv 10. oldal 2. bekezdés utalást is tartalmaz arra nézve, hogy a vizsgálat azt állapítja meg, hogy a 2005-ös évben az adózó jövedelmei, bevételei fedezetet nyújtottak a kiadásokra. A bíróság álláspontja szerint azonban ezen felperesi hivatkozásnak a per érdemi elbírálása szempontjából jelentősége nincs, mert a Pp. XX. fejezetének szabályai szerint, valamint az Art. 143. § (2) bekezdés és a Ket. 109. § (1) bekezdése alapján a bíróság a jogerős másodfokú határozat felülvizsgálatát végezhetette el és az ügy érdemi elbírálására kiható, súlyos eljárásjogi jogszabálysértésnek van jelentősége.”

A házassági vagyonközösség tényét nem lehet figyelmen kívül hagyni

A Csjt. 27. §-ának (1) bekezdése szerint a házasság megkötésével házastársi vagyonközösség keletkezik, ami azt jelenti, hogy a házastársak osztatlan közös tulajdona mindaz, amit a házastársi életközösség ideje alatt akár együttesen, akár külön-külön szereztek. (BH2013.154) Ebből következően a magánszemély vagyongyarapodásos vizsgálatokor figyelembe kell venni a házastárs jövedelmeit is, ezért nem érthetünk egyet az alábbi ítélet következtetésével.

A Legfelsőbb Bíróság Kfv.V.35.406/2009/7. számú ítélete szerint:

„... A perbeli esetben a rendelkezésre álló dokumentumok alapján egyértelműen elhatárolható a felperesnek és házastársának gazdasági tevékenysége és az általuk végzett pénzügyi ügyletek. Az Szja.tv. 4.§ (1) és (2) bekezdése, az (5) bekezdése továbbá kifejezetten akként rendelkezik, hogy a jövedelemszerzés jogcímének jogosultját terheli az adókötelezettség. Ennél fogva a felperes által megszerzett jövedelem kizárólag a felperesnél vehető figyelembe és annak adójogi konzekvenciái is csak nála vonhatók le. Az Art. és az Szja.tv. nem tartalmaz olyan szabályozást, mely szerint a közös háztartásban élők esetén az adókötelezettség megállapításánál, a vagyonosodási vizsgálatnál kötelezően figyelembe kellene venni a házastárs jövedelmét, és kötelezően le kellene folytatni a házastárs kapcsolódó vizsgálatát. A felperes által e körben kifejezett érvelésre tekintettel rámutat a Legfelsőbb Bíróság arra is, hogy az szja. revízióknak nem a meglévő közös vagyon illetve vagyonelemek számba vétele a tárgya, hanem az adózó vizsgált időszaki bevételeinek és kiadásainak vizsgálata, és az adózó adóköteles jövedelmének megállapítása.”

A kölcsönszerződés polgári jogi tesztje

Az adóhatóság több ízben nem fogadta el – a felek, a tanúk egybehangzó nyilatkozata ellenére – a magánszemélyek közötti kölcsönszerződést forrásként, mivel a kölcsönadó magánszemély bevallásai alapján nem rendelkezett a kölcsönnyújtáshoz szükséges fedezettel.

Felmerül a kérdés: egy polgári jogi perben eredményesen hivatkozhatna a kölcsön felvevője (adós) arra, hogy a kölcsönszerződés létre sem jött, hiszen a kölcsönadó magánszemélynek nem volt olyan bevallott jövedelme, amely fedezetet nyújtott volna a kölcsönadott összegre?

Ha a kérdésre adott válasz nemleges, abban az esetben levonhatjuk azt a következtetést, hogy egy vagyongyarapodásos ügyben sem lehet a kölcsöntartozás fennállása mellett szóló bizonyítékok (felek egybehangzó nyilatkozata, szerződési okirat, elismervény okirat, tanúk nyilatkozatai stb.) ellenére kétségbe vonni a kölcsönadás tényét.

Egyéni vállalkozás pénztára, mint forrás

Ha egyéni vállalkozónak minősülő magánszemélynél folytatnak le vagyongyarapodásos vizsgálatot, akkor az egyéni vállalkozás pénztárát forrásként figyelembe kell venni, hiszen ez az összeg a magánszemély rendelkezésére áll és nincs törvényi akadálya, hogy azt szabadon, akár magáncélokra is felhasználja.

A Kúria KGD2013. 48 számon közzétett ítélete az előbbiekkal ellentétben kimondja:

„Egyetért a Kúria azzal a megállapítással is, hogy az egyéni vállalkozás és magánszemély vagyona elkülönül egymástól. Az egyéni vállalkozásban megjelenő összegeket nem lehet a magánszemély tulajdonaként kezelni és szabadon felhasználni, hanem csak meghatározott adójogi következmények levonása után. Ekként nem lehet ezeket a pénzeket összesíteni, és egyszer a magánszemély, máskor pedig a vállalkozó kiadásaiként tekinteni. Az elkülönülés okán nem lehetett a 2004. évi pozitív vállalkozói eredményt a magánszemélynél forrásként kezelni.”

Ez a Kúriai ítélet több szempontból is téves. Egyrészt nincs adójogi következménye annak, ha az egyéni vállalkozó a pénztárkönyvében kimutatott pénztári egyenleget magáncélokra fordítja, ugyanis az Szja törvény által előírt adókötelezettséget ez a körülmény nem befolyásolja. Más szavakkal. Hiába tartalékolja az egyéni vállalkozó a nyereségét, hiába tartja bent a vállalkozásában, azt akkor is le kell adóznia mintha magára költötte volna, lásd az Szja törvény 49/C. §-ának a vállalkozói osztalékalapra vonatkozó rendelkezéseit. (Megjegyzem: a kettős könyvvitel rendszerében, vagyis a gazdasági társaságoknál az eredménytartalék után nem kell szja-t fizetni csak akkor, ha azt osztalékként felveszi a magánszemély.)

Másrészt téves az a bírói következtetés, miszerint az egyéni vállalkozás és a magánszemély vagyona elkülönülne egymástól. Ennek ellentmond az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló 2009. évi CXV. törvény indokolása, amely szerint: „Az új törvény egyértelművé teszi, hogy az egyéni vállalkozó természetes személy, azaz az egyéni vállalkozói tevékenység megkezdésével önálló, elkülönült jogalany nem jön létre, a vállalkozási tevékenység során keletkezett jogok és kötelezettségek a természetes személyt illetik és terhelik.”

A 2006/63. Adózási kérdés is leszögezi:

„... az egyéni vállalkozó magánvagyon (személyes vagyona) nem különül el vállalkozói vagyonától...” (PM Jövedelemadók Főosztálya 5666/2006. - APEH Adójogi Főosztály 8990168278/2006.; AEÉ 2006/7.)

A tagi kölcsön hazugsága

A gyakorlatban valódi tagi kölcsön ritkán fordul elő. Feltehető, hogy a tagi kölcsön bekönyvelésére a bevétel-eltitkolás leplezése miatt volt szükség. A tagi kölcsön „befizetésének” folyamata általában a következő:

- a) a vállalkozás eltitkolja a bevételei egy részét, arról számlát nem állít ki, de
- b) a felmerülő költségeket maradéktalanul bekönyveli (esetleg még vásárolt fiktív számlákkal is kiegészíti),
- c) a könyvelés során derül ki, hogy a költségek meghaladják a bevételeket, vagyis a pénztár negatív egyenleget mutat, ezért
- d) a vállalkozás könyvelője automatikusan tagi kölcsön bevételt könyvel a pénztárba, visszamenőleges dátummal, ez által megszűnik a negatív egyenleg,
- e) a tagi kölcsön befizetésének bizonylatait később állítják ki visszamenőleges dátummal.

A magánszemély adózó nem fedi fel az adóhatóság előtt az a-e) pont szerinti tényeket, hiszen ennek súlyos következményei lennének, mert az adóhatóság kénytelen lenne

- megállapítani a bevétel eltitkolását a gazdasági társaságnál, amelynek következtében
- feljelentést kell tenni a Btk. 317. § alapján sikkasztás büntetvének észlelése miatt, majd
- az adóeljárás során meg kell becsülni a gazdasági társaság eltitkolt bevételeinek összegét.

A magánszemély tudja, hogy a feljelentést nem kerülhetné el ha tagadná a tagi kölcsön tényét, ezért a kisebb rosszat választja reménykedve abban, hogy majd a vagyongyarapodásos vizsgálat során sikerül adómentes fedezetet bizonyítani. Az adórevizorok is belemennek a játékba, mert számukra ez könnyebb bizonyítási munkát jelent, illetve hozzá nem értésük folytán sok esetben fel sem ismerik a tagi kölcsön valótlanságát.

A végeredmény: a tagi kölcsön hazugsága bírói ítélettel jogerőre emelkedik.